

ELUL: ROOM FOR REFLECTION

אלול תשע"א

THE MONTH OF REFUGE

The famous Arizal once pointed out that the name Elul is hinted at in the section of the Torah dealing with the cities of refuge, to which someone who killed unintentionally can flee and find safety. The Torah states, והאלקים אנה לידו, ושמתי לך אשר ניס שמה, which means the tragedy occurred "unwittingly and I will appoint a place to which you can escape" (Shemos 21:13). The opening letters of four consecutive words in this verse make up the name Elul and allude to this special month.

It is patently obvious that there is more to this hint than meets the eye! What connects spiritual introspection, which is the hallmark of Elul, with the episode of murder and the havens of protection?

[In the run up to the Days of Awe, we are expected to spend time examining our general conduct and search for weaknesses. The Hebrew word ויתרו, "to spy out" (Bamidbar 13:2), has as its Aramaic equivalent ויאללך. Hence, the period of Elul should be used for "spying out" oneself, to look for any behavioural defects and to correct them before the Day of Judgment on Rosh HaShonah.]

Invariably, after uncovering faults, we will try to justify them, or at least we will take comfort in the thought that they were not intentional. We have erred and transgressed through

lack of knowledge, but nothing was deliberate. Even if a careless remark may have "killed" someone's reputation, we will no doubt console ourselves by saying that it was not calculated and Hashem will surely bear this in mind and forgive.

The episode in the Torah relating to unpremeditated murder and its serious consequences should ruffle our composure. A genuine accident is one thing, but a mistake or lack of intent is very different. The Torah calls someone who kills unwittingly a *rosho*, a wicked person (see *Rashi* on *Bamidbar* 21:13). He is referred to as a *rotze'ach*, a murderer, who can be killed for his crime, unless he escapes to the cities of refuge. As King Shlomo writes, גם בלא דעת נפש לא טוב, even to do something wrong inadvertently indicates a defective soul.

על האנשים, ואף על ידי עבודת ה', ועל ידי כל מיני הטרדות האלו וכי"ב מנסה היצר הרע לשכח מהאדם הכלית מציאותו כזה העולם שהוא לעשות רצונו ית"ש, שתכלית התורה, ותכלית התפילה, ותכלית המידות טובות, והקדושה, והטהרה, התכלית של כל עשיית הטוב בכל אופן שהוא, הכל הוא לעשות רצון אבינו שבשמים בלבב שלם, כדי לעשות נחת רוח לפניו יתברך שמו בכל רגע ורגע, וזהו עבודת האדם, להתעלות כסדר בזה ממדרגה למדרגה.

2 The Torah enjoins this murderer to take refuge in one of those special cities designated for this purpose — but to what end? What is to be gained by this change of address? The answer is that the inhabitants of those havens were the Levites, whose task was to disseminate the word of God (*Devorim* 33:10) and teach people how to behave correctly. Hopefully, therefore, an enforced stay in this type of environment would raise the spiritual level of the runaway and educate him to have more respect for his fellow man and human life.

Likewise, once our introspection in Elul has brought misdemeanours to light, it is essential to move within a circle which will enable us to correct those faults. People whose friends and associates make light of everything and belittle certain mitzvos must "flee" from that fraternity and "take refuge" in the company of those more serious-minded and whose outlook is more upright so as to learn from their ways.

שיחות 3 לעשות רצונך בלבב שלם (ב) התחזקות קנט

עיקר התשובה, לא להסירה דעת מהתכלית שנשאלה לעולם הזה

בבר דברנו בעשי"ק ונחזור בקצרה על היסוד, ונוסיף העיצות והדרכים איך להתגבר על היצר בזה, דברנו עיקר המהפכה צריך להיות, שיכור האדם, וינשום כל העת, את התכלית לשם מה נולד, התכלית לשם מה הוריד אבינו שבשמים את נשמתו לעולם הזה, לפי שקורם שנשמת האדם יורדת למטה, מראה השי"ת לנשמה מהו שליחותה ותפקידה בזה העולם, והרי הוא מראה לאדם את כל ימיו ושנותיו שיהיה בזה העולם עד לביאת המשיח, ואת כל כוחותיו, ניהי רצון שנוכח כלולו לקבל פני משיח צדקנו, והיצר הרע מביא כסדר את האדם למצב שישכח את הכליתו בזה העולם, שעליו להתעלות כסדר במדרגות עד אין שיעור ותכלית, וצריך

להלחם כסדר כנגד אותו היצר, והוא בעיקר על ידי שלא יטרדו מותו וליבו על ידי הכלי העולם הזה, כל אחד לפי מדרגתו, מה שנחשב אצלו הכלי העולם הזה, וכבר איתא מהחז"ל ועוד צדיקים, זי"ע, שלפעמים היצר מנסה להטריד את האדם אף על ידי עניני רוחניות, וכמו שאיתא מהאור החיים הקי זי"ע, שקודם ביאת המשיח יגיעו בני ישראל לשער הנ, וזה יהיה על ידי יחכוד העבודה

איתא בחז"ל שוהיצר הרע מתגבר ומתחדש על האדם בכל יום, ועיקר תכלית היצר הרע, אמרו חז"ל הק', שהוא מבקש להמיתו, היצר הרע מבקש להביא את האדם לידו בחינת מיתה, ועיקר התפילות שאנו מבקשים בימים הקדושים הוא, זכרנו לחיים, כסדר מבקשים לזכות לחיים, ומבקשים כולנו שנוכה לכתובה וחתומה טובה, להיכתב בטרפון של צדיקים גמורים, להיכתב לאלתר לחיים כספר החיים, וכבר בערב ראש השנה

8

היצר מכשיל את האדם שלא ימלא את שליחותו

ואיתא כבאר מים חיים ומעוד צדיקים ז"ע שיעיקר המבקש להמיתו הוא, מה שהיצר הרע מבקש להכשיל את האדם שלא ימלא את שליחותו, שלא ימלא את תפקידו. ידוע ומפורסם בזה מהנצי"ב ז"ע, ואין זה רק עוברא בעלמא, אלא הרי זה יסוד ומפתח לכל חיי האדם, יסוד ומפתח לימי האלול ותשרי, המפתח לכת התשובה, ולקרבת ה', המפתח לבא לידי ימי עמך מקור חיים, זאתם הדברים בה' אלוקיכם, חיים כולכם היום. כשהוציא הנצי"ב לאור עולם אחד מהיבריו המפורסמים, עשה לכבוד יום זה סעודה גדולה, וכשעת הסעודה הודה להשי"ת, וסיפר, שבשנות נעוריו היה דחוקת

ותיאר הנצי"ב בשעת הסעודה, שאם לא היה מבקש ברגע האחרון לחיות חיי תורה, הרי שהיה גדל להירש לייב שניידער, ואפשר שהיה גדל לאיש חם וירא ה', הקובע עיתים לתורה, ומחלק צדקה לרוב, וכאשר היה-עלה לדין בפני כ"ד של מעלה, היה הולך בהרגשה שודאי הרבר שיצא זכאי בדין, אמנם כשהיה בא לפני הבית דין של מעלה, היו אומרים לו, הירש לייב, היכן הם הספרים והעמק שאלה' והעמק דבר, היכן הוא הימרומי שדה, ושאר הספרים, והוא היה תמה, מה מבקשים ממנו, והלא הוא היה סך הכל חייט, והיה חי כסדר באופן הראוי, ואז היו עונים לו, אמנם כחיט עברו ימי חיך כראוי, אבל יעודך הלא היה לחבר את כל החיבורים הללו, והבחינה לגדול כחיט פשוט היה הבחינה שלך, ועל זה הוא תבעתך, על אשר לא בחרת בטוב, ועל ידי כן קברה את בעל המחבר הספרים הללו, ולאחר התבוננותו בדבר עשה סעודה גדולה, להודות להשי"ת שניצל מאותו היצר הרע.

ויצר הרע זה אינו דק בכללות האדם, אלא גם בפרטי העבודה, וכמו שאיתא מהבני יששכר ועוד צדיקים, ז"ע, שלפעמים אף שהאדם בכללותו הרי הוא הולך לתכליתו, מכל מקום בפרטי העבודה, חסר כמה שהיה יכול להתעלות הרבה יותר, וזהו מבקש להמחותו, שהיצר הרע מנתק את האדם ממילוי תפקידו ושליחותו, שאדם זה היה צריך לעשות נחת רוח לפני אביו שבשמים, והיצר הרע מונע את האדם מלכא לירי בחינה זו.

ביום אכלך ממנו מות תמות'

וזהו ימים אכלך ממנו מות תמות, אדם הראשון קודם החטא היה בגן עדן באופן של לעבדה ולשמרה, קודם החטא היה ברור לפני אדם הראשון מהו תכליתו בחיים ומהו שליחותו, וכיורוד זה הוא החיים, אבל ימים אכלך ממנו נהיה התגברות הגוף, והתגברות העולם והכיסוי, ועלם פניני האדם מהו תכליתו בזה העולם, מות תמות, וזהו בחינת המיתה שבא על ידי היצר הרע, מה שאין האדם משתמש עם כל כוחותיו.

10

יש הפלגה מיוחדת מהחכם סופר, ז"ע, שהנה חז"ל הק' אמרו, שהשי"ת ממלא שנותיהן של צדיקים מיום ליום, ויש להבין, הרי רובא דרובא של הצדיקים לא נסתלקו ביום לידתם, ומכאן החכם סופר בבחינה אחרת, שאין לידת האיש הישראלי נחשב לפי היום בו ירדה נשמתו לזה העולם, אלא עיקר לידתו של האדם הוא, כי הנה כמה פעמים במשך חיי האדם מזמין השי"ת לאדם התעוררות עצומה, התעוררות שהיא יכולה להפכו לגמרי, ויום ההתעוררות אצל הצדיק שאכן נהפך ע"י לגמרי, נחשב ליום הלידה של הצדיק, ורק השי"ת יודע איזה יום נחשב ליום הלידה, ואומר החכם סופר, שבאמת כל הצדיקים מסתלקים מהעולם כיום לידתן, אלא שהשי"ת יודע ימי צדיקים, באיזה רגע היה לצדיק התעוררותו, שהיה לו מצב של מבקש להמיתו, וניצל ונכנס לחיים, ואיתא מהחפץ חיים ועוד צדיקים, ז"ע, שבמשך הדורות לכל הצדיקים וקדושי עליון היה עת של נסיון עצום, וכמו שהבאנו מהסעודה שערך הנצי"ב על מה שניצל שלא גדל כהירש לייב שניידער אלא הנצי"ב, אבל כבר כתב הדרכי חיים ז"ע, שהרבה אנשים שיכלו לגדול מאוד נשארו חייטים וסנדלרים ולא גדלו כהנצי"ב.

עיקר האדם הוא הנשמה

אלא הכיאר בזה הוא, דעיקר הבחינה של מבקש להמיתו אינו על הגוף רק על הנשמה, שהלא הגוף אינו אלא מלבוש לנשמה, והעיקר הוא נשמת האדם, ומצונו ענין זה שהעיקר הוא הנשמה כמו שמצונו אצל צדיקים ז"ע שהתייחסו רק לזה, וכמו שמביא ר' חיים ויטאל ז"ע, בכמה מקומות, על האר"י הק', ז"ע, וכן איתא בחינה זו מהרד"י ז"ע, ועוד צדיקים, ז"ע, שכשהיו נכנסים אצל האר"י הק', היה מתחיל לרבו אל הנשמה, והיהודי על אף שלא חש בדבר, מכל מקום נשמתו התחילה לבכות על אשר היצר הרע הביא לו הבחינה של מבקש להמיתו, שאין האדם זוכר שהעיקר הוא נשמתו, והרי הוא שוכח לתת המזון לנשמתו, וביותר מתגבר שכחה זו בזמן זה, בגלות אדם, וכמו שאיתא בחז"ל הק', שאדם בכחצת ציד הנשה, נשה מלשון שכחה, שהוא משכח מהאדם את עיקר תכליתו, כל אחד לפי דרגתו, שיש כמה דרגות של שכחה, והיה האר"י הק' מדבר אל הנשמה, ומחוק את הנשמה, ונותן לה עצות באיזה אופן תזכיר לאדם שיוכר מהנשמה אשר בתוכו, ולא יסיה את דעתו מהשליחות ששלחו אביו שבשמים.

בשבילי נכרא העולם'

כל יחיד מישראל חייב לומר בשבילי נכרא העולם כדאי בחז"ל הק', וכמו שביאר התולדות והבעש"ט הק' ז"ע, שכל אחד מישראל הוא יחיד ממש, ומיוחד בפני עצמו בעבודתו, ובפרט קודם ביאת המשיח, שכל נשמה ונשמה יש לה שליחות מיוחדת, שרק הוא יכול למלאות את שליחותו, רק הוא יכול להשיג את חלק תורתו, כל אחד כפי אשר יעזו השי"ת, אם ללמוד תורה בעצמו, או ללמוד לאחרים, או מי שנוכה לקבוע עיתים

בר"ה מקבל כל אחד שליחות חדשה

בראש השנה מראה השי"ת לכל נשמה ונשמה באופן ברור, באיזה אופן יש לו למלא את השנה, מהו שליחותו ותפקידו, כל אחד קיבל שליחות ברורה, באיזה אופן ימלא את שליחותו בתורה ועבודה, כ"ד שעות כמעת לעת של עבודת השי"ת, אנא עבדא דקדושא בריך הוא, בכל עידן ועידן, בכל דרכין דעהו, שמה שעוסקים בו הרי

וזהו היצר הרע של מבקש להמיתו, שמבקש שהאדם לא יגיע לתכליתו, כמו שרצה להמית את הנצי"ב, ושיגדל במקומו חייט, ואיתא מהדרכי חיים, ז"ע, שבמשך הדורות היו בכלל ישראל הרבה חייטים או סנדלרים וכדומה, שהיה בכוחם לגדול גדולי תורה כהנצי"ב, וזהו זמבקש להמיתו.

הוא עבודת ה' ואין אבינו שבשמים מכשק מהארס מה שאין בכוחו למלא, וכמו שעוררו, הביח אהרן, והבעל התניא, והחפץ חיים, ועוד צדיקים ז"ע, שאבינו שבשמים מכשק מאתנו וק מה שיקרוב אליך הדבר מאור, בפיך ובלבבך לעשותו, רק אותו המעט שהוא ככוחו, ואמרו צדיקים ז"ע בכנות הפסוק מה ה' אלוך שואל מעמך, שאמרו ע"ז חז"ל, אין, לגבי משה מילתא זוטרתא היא, שהכונה בזה הוא, משה רעיא מהימנא מגלה

אבל במשך ימות השנה שעברה בא אל האדם היצר הרע, השותט דעלמא, וביקש להמיתו, באופן שהעלים וכיסה ממנו את שליחותו, וכאופן זה עבר על האדם יום אחרי יום, שבוע אחרי שבוע, וחודש אחר חודש, עד שעומדים כבר עכשיו בזמן של 'אחרית השנה', ובכל הימים הללו הטריד את האדם, זה בכה וזה בכה, וכך חטף מאתנו חלקים של חיים. הבעל התניא ז"ע אומר, שהמבקש להמיתו הוא באופן כמו שנאמר אצל הנחש הקדמוני, זאתה תשרפנו עקב, היצר הרע בא בהטמנה והסתרה, באופן שאין האדם מרגיש כלל בקיומו, וכך הוא מכניס באדם את הסם המות, באופן שיכול האדם לחיות שנה תמימה, ואפי' הרבה שנים, ואינו חופס כמה חלקים של חיים חטף מאתו מלאך המות. ואיתא מהקאדניצער מגיד ז"ע, שעיקר אור האלול הוא אדרבה שיבדוק האדם את השנה שעברה עליו, באיזה אופן מילא אותה, שלא יתן ליצה"ר לחטוף ולהעלים ממנו ח"ו את חיי.

13 יהאלקים אינה לידו ושמתי לך מקום
ידוע מה שגילה האר"י הק', ודברו כזה הרבה צדיקים, ז"ע, אחד מהרמזים של הודש אלול הוא, יהאלקים אינה לידו ושמתי לך מקום, והוא הפסוק של ערי מקלט, ואחד מהבחינות כמה שהודש אלול נרמז בפרשת ערי מקלט הוא, שהיצר הרע לנו שנהיה בבחינה של 'מכה נפש בשגגה', האר"י הק', ז"ע, גילה לנו, שיש תביעה על כל אחד מאתנו, על מה שבשוגג היה לנו חלק בסיוע לענין זה של 'מבקש להמיתו', ונטלנו חלק בעבודת הרציחה, והיצר מכסה מהאדם ענין זה שיש לו שייכות לרציחה, ובפרט אצל בחור, או אברך, שיש לו מעמד או מצב, הרי שקשה לו להאמין שיש בו איזה חסרון בתכליתו, וכמעשה דהנצי"ב, הרי שאם היה גודל כחייט, היה מתבונן בעצמו ואומר, הרי גדלתי לחייט ירא שמים, וקשה לאדם

להעלות על דעתו, שהיית ירא שמים זה, שמעולם לא פגע בכובע שעל הכותל, היה לו חלק ברציחתו של הנצי"ב.

וזהו מאמר חז"ל לגבי יהאלקים אנה לידו, מה טעם סיבב השי"ת שעל ידו יסוכב ענין הרציחה, אלא שפעם היה לו שייכות למכה נפש בשגגה, ולא היו עדים בדבר, ולכן לא הלך לגלות, ומשום כן הזמין לו השי"ת שיהרוג את הרוצח באופן של שגגה, שעומד על הסולם ונופל על התייב מיתה, ועל ידי כן יצטרך לצאת לגלות, והיינו שבאמת כבר היה 'מכה נפש בשגגה' קודם לכן, אלא שלא הלך עדיין לגלות, ולכן סכבו משמים והאלוקים אנה לידו, ויש בדבר אריכות דברים בראשונים ואחרונים אם יש דין גלות ללא עדים או לא, ומה טעם לא הלך קודם לכן לגלות, ובפנימיות הענין איתא, לפי שלא עלה בדעתו שהוא מכה נפש בשגגה, וכי הוא בשם רוצח יכונה, והלא הוא בחור חשוב, או אברך חשוב, ואיזה שייכות יש לו ח"ו לבחינת הרציחה, ולכן גילו לו שידע שיש לו בחינה של רוצח.

בכל ר"ה השי"ת שואל לאדם איכה ובגוד זה ה' אנה לידו, שיבין את האמת לאמיתו מהנעשה בזה העולם, וענין זה מתעורר בימי אלול, אנה לידו, השי"ת פותח עיניו של היהודי, שישגי את עומק השאלה 'איכה', שישגי האדם מה נעשה בזה העולם, כי הלא זהו כוחו של היצר, שעובר על האדם שנה אחר שנה ונשאר כפי מה שהיה, דובר זה מחמיר והולך כשהאדם נעשה מבוגר, וכלשון חז"ל הק', 'אוי לו למי שהעולם מטעין בו, ואמרו כמה וכמה צדיקים ז"ע, טועין בו לא נאמר אלא מטעין בו, והבחינה בזה הוא, כשהאדם מסתובב

בעולם, ושומע במקום זה או מקום אחר דברי שבח, ויש לו לאדם מעמד ומצב, עד שיש לו שם של האברך החשוב ביותר, או המתמיד הגדול, הבעל תסר הגדול, המרכיץ תורה הגדול, או העסקן החשוב, כל חד לפום דרגא דיליה, אותו אדם חשוב אין עולה על מחשבתו שיש לו שייכות עם רציחת הנצי"ב, ואמנם בין חייט פשוט לנצי"ב יש הרבה מדרגות, אבל אין עולה במחשבת האדם שיש לו שייכות לרציחה. וזהו ג"כ הפנימיות של פרשת עגלה ערופה, מה שאומרים זקני בית דין, 'ידינו לא שפכו את הדם הזה', שאין לנו שייכות עם רציחת הנצי"ב.

וזהו העבודה הראשונה בימי אלול, העבודה של 'ידינו', שיתפוס האדם שנשלח לזה העולם לתכלית ושליחות, ויש צורה למעלה באיזה אופן צריך להיראות עבודת השנה, ולהשיג את ידבר הרצח, להשיג את האנה לידו ושמתי לך מקום, לשמוע את האמת לאמיתו. ואור החשובה שנשפע בימי אלול, הוא הכה שנותן לאדם האפשרות לעצור ולהכריז 'עד כאן', ומהיום ואילך מתחילים את העבודה באופן מתודש, בהתעוררות והתלהבות עצומה.

בשבילי נברא העולם

וכן כתב בספר עבודת פנים (מכתב לב) והעיקר שכל אדם הוא מסכתא בפני עצמה, ואתה תלמוד מסכת שלך בעיון עמוק עם כל המפרשים הסובבים אותה ואז תמצא באר מים עמוקים עצה בלב איש ע"כ. כלומר דף א' של המסכתא הוא ההכרה שהאדם עצמו הוא מסכתא מיוחדת! והנה דורשי רשומות כתבו שר"ת אלול הוא הפסוק (שהש"ד ג) אני לדודי ודודי לי. ויש שתמהו האם נגשים לחודש אלול שהוא הכנה לימים הנוראים מתוך תיבת אני קודם לדודי? אלא הביאור כנ"ל שאם רוצים יחס אמיתי עם השי"ת צריכים תחילה להאמין בעצמו שהוא אינו פעל בטל ושבאמת הוא חשוב ורב בעיני ה' יתברך ורק אז יוכל לקרוא לה' ביחס של דודי.

ובזה נבין מה שאמרו חז"ל (שבת קמו) בא נחש על חוה והטיל בה זוהמא. * מהו אפיו של זוהמא זו? י"ל שנלמד אפיו מן הפסוק (בראשית נ"ג) הנחש השיאני ואוכל, שפירוש תיבת השיאני הוא היש אני. כלומר שהטיל בה הזוהמא של ספק לשאול אם באמת יש אני יחידיות רוחניות אחת במינה או לא. וכאשר הוטל ספק זה בהאמונה בהאני שלה, כבר היתה עלולה לאכול מעץ הדעת.

ולכן מצאנו (שבה לא) שכאשר בא גר אל בית שמאי להתגיר על מנת שיגן לו כל התורה על רגל אחת דחפו באמת הבנין. י"ל שאין הפירוש שדחפו אל החוץ וסירבו לדבר אליו כלל, רק שמילים הללו של "אמת הבנין" היו חשובה לשאילתו. שביית שמאי הבין שאותו גר היה רוצה הדון היותר נקל וכללי בעבודת ה' וכמשמעות בקשתו ללמוד כל התורה על רגל אחת. ובית שמאי שר"ת מה יהו' אלקיך שואל מעמך "דחפו" כלומר העמידו על הכרת "בנין" העולם דהיינו התכלית מה שלא רצה לשמוע והיא שכל אחד נברא כדי לגלות את ה"אמת" שלו הגם שהיא קשה לעשות.

וכן כשבא אל בית הלל הוא נתן לו אותה תשובה במילים "דעלך סני לחברך לא תעביד". שגם הוא ענה לו שעיקר התורה הוא לקיים המצוות בדרך מה ה' אלקיך שואל מעמך. ומנין יודעים מה היא? רק התירוץ הוא "דעלך סני" כלומר מה שאתה שונא לעשות ומוצא שיצרך מתנגד ולוחם נגד בחוץ נורא, הוי יודע שזה הסימן שדוקא העבודה הזאת מיוחדת לך. והמשיך הלל לומר "לחברך" כלומר העבודה שאתה רואה אצל חברך או אפילו עבודת הכלל, "לא תעביד" אל תחקה אותה כאילו היא מתלקן כי בזה לא תמצא את שלימותך. רק "ואידך זיל גמור" כלומר לגבי שאר העבודות שאתה רואה אצל אחרים, תקח מהן רק את ההתעוררות של מדות האהבה והיראה ותשים אותה אל כליך כדי שתתעורר בהן גם אתה בעשותך מה שמוטל עליך לפי מדריגתך ותכונותיך.

ועל זה רמז הכתוב (דברים כ"ה) כי תבא בכרם רעך ואכלת ענבים כנפשו שבעך ואל כליך לא תתן. הנה כתבו הספרים שיין מרמז לתורה שבעל פה. שתוכן שליחות המיוחדת של אדם והכלים המיוחדים שניתנו לו לקיימה, בבחינת תורה שבעל פה הם מפני שלא נאמרו לו בפירוש מהותם. הנה אותיות ענבם סמוכות לאותיות סמאל (כלי יקר וישלח). סמיכות זו מורה שעמלק וסמאל מתנגדים לקיום השליחות המיוחדת. ועל ענין זה מדבר הפסוק שפעמים אתה רואה "כרם רעך" דהיינו עבודתו המיוחדת של חברך או צדיק ומתוך כך מיר אתה מתעורר לעבודתו יתברך בהתלהבות חדשה עד שאתה חושק בכל לב להדמות ממש לאותו בעל עבודה. "ואכלת ענבים כנפשו שבעך" כלומר שמותר לך להתעורר עי"כ כדי להשיב את נפשך הצמאה לדבר ה' ולהתעלות. אבל הפסוק ממשיך להזהיר שלמרות זאת צריך אתה להבין היטב "ואל כליך לא תתן" כלומר הזהר מטומאת סמאל ועמלק שדוחפים אותך בצורת "צובע" לתקות עבודה של הזולת עד שתעשיה כחלק מכליך דהיינו מעצם שליחותך, כי בזה אתה טועה. שעל ידי כן תאפשר להם ח"ו ההצלחה שבסוף ימנעו ממך מלקיים לא רק את שליחות חברך המיוחדת לו אלא גם קיום שליחותך המיוחדת רק לך.

228 IN SEARCH OF Greatness R. Frenkel

20

But those who study the Torah, the Midrash continues, those who are involved with the Torah, they diffuse light throughout the world and illuminate its every corner.

Listen to the words of the Midrash. Hear the words of the Midrash. People who are involved with Torah illuminate every corner of the world. How do people involved with Torah diffuse light throughout the world? What does that mean? And why does the Midrash speak about people involved with Torah? What does that phrase mean - people who are involved with Torah? The Midrash doesn't seem to be speaking about tzad-dikim. It doesn't seem to be speaking about talmidei chachamim. No, it speaks about people who are osek b'Torah, people who are involved with the Torah. What does that mean? Whom does that phrase identify?

You know, the greatest obstacle to our growth, to our being exalted Jews, to our absorbing the great truth of the Torah, is our lack of confidence in our ability to change, to move forward, to better ourselves. We settle into the place where we find ourselves. We settle in for the long run, and there we remain. We make our peace with our situation, but it's a dishonorable peace, a cowardly peace.

When the Midrash talks about people who are osek b'Torah, who are involved with the Torah, it is talking about people who have not made a dishonorable peace, people who are involved in the struggle to bring the truth of Torah into their lives, people whose focus is on giving expression to their neshamah. The Midrash is talking about people who are not afraid to admit

to themselves that they are at the beginning of a long road, people who want to learn, to understand, to make the gallant effort. The Midrash is talking about people who are prepared to struggle once and again and a thousand times. The Midrash is talking about people who are filled with fear that they may fail but are nonetheless driven by some mysterious force that pushes them forward.

19

עיקר הרחמנות להוציא אל הפועל הכוחות הטמונים בקרבך

זהו עיקר מדת הרחמנות על בן אדם לעזור ולעוררו להוציא אל הפועל כל כוחותיו הטמונות בקרבו. דהנה אנו אומרים בברכת ברוך שאמר ברוך מרחם על הארץ. וכתבו רבנו יהודה ב"ר יקר רבו של הרמב"ן וכן האבודרהם שהעשרה פעמים שזכרה תיבת ברוך בברכה זאת כנגד העשרה מאמרות שבהן נברא העולם. וכתבו שברוך מרחם על הארץ כנגד מאמר רביעי של (בראשית א ט) יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד ותראה היבשה ע"כ. הנה מבואר שעיקר מידת הרחמנות על הארץ היתה בזה שגילה את מהותה שעד עתה היה מתכסה מן העין. אותו רעיון נמצא בהטעם שחלק הגוף באשה שממנו מתגלה הוולד אחר יצירה של ט' חדשים נקרא רחם כי משם מתגלה היצירה החדשה שעד עתה היתה מכוסה.

והברכה ממשיכה ברוך מרחם על הבריות שהיא כנגד מאמר חמישי של ויאמר אלקים תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע עץ פרי עושה פרי. ולדברינו הביאור שהרחמנות שהראה השי"ת לאדם היא שיש בו כח טבעי לגלות את פנימיותו עד להמדיגת שגם החוץ דהיינו גופו יתהפך כהפנים דהיינו כנשמתו. וזהו ענין עץ פרי עושה פרי שעליו דרשו חז"ל שגם העץ הוצרך להיות בו טעם הפרי. והטעם לכך כדי שאדם שהוא נברא מן האדמה ונמשל לעץ, יתעורר לקיים תכליתו להוציא אל הפועל את הטמון בקרבו עד שמהפך את גופו שהוא כנגד העץ אל מדריגת הפרי שהוא כנגד הנשמה. וכתבו הספרים שהארץ ויסוד העפר מקבילים למדת המלכות. יוצא דעיקר פעולת מדת הרחמנות היא לגלות את המלכות הטמונה בכל

אחד ואחד.

→ This is what the Midrash is talking about. People who are not afraid to grow, to change, to rise, people who never make peace with their situation, people who always strive for just a little bit better, just a little bit higher.

THE ENTRANCE HALL TO THE CASTLE

21 An unintentional murder is not the result of an accident beyond one's control; rather, it is the result of carelessness and negligence. Only an individual who does not appreciate the value of life, whose regard for the importance of life is deficient, could possibly be negligent in a manner that could cause another's demise.

What precisely is the value of this physical temporal life? Rav Yaakov tells us in *Pirkei Avos* (4:17) that one moment of pleasure in the World to Come is greater than the sum total of all the pleasures in this world. But immediately thereafter the same *Tanna* comments that one moment of repentance and good deeds in this world is greater than all the World to Come.

Temporal life is important only if one understands its function and purpose. The Midrash relates that there were two wicked people who were partners in crime during their lifetime (*Kohelos Rabbah* 1:15).

* The entire purpose of this physical world then is to provide a setting to earn eternal bliss. This is analogous to an entrance hall of a castle. It was built for the specific purpose of preparing oneself to be fit to enter the castle. So, too, this world, if viewed properly, has no other function aside from this. Every action in this world can be done in a way that makes one more G-d-like or less G-d-like and that creates or diminishes one's Olam Haba.

In this light the Meiri says that Olam Haba is the "fruit" of Olam HaZeh. In fact, they are one and the same, except that here all is potential and there it is actualized, just as the entrance hall is part of the castle itself. This is the true perspective of Olam HaZeh and Olam Haba.

22

THE SEED OF ETERNITY

If one views this world as the place where every moment can create eternal, spiritual bliss, then this world is extremely important, even more important than the World to Come. In this light this world is the cause and source of Olam Haba. Furthermore, every second of temporal life is invested with infinite and intrinsic value, for it is the seed of eternity.

The Gemara relates (*Avodah Zarah* 10b) that the sinner Eliezer ben Dordai was moved to repent by a shocking event in his life. Immediately after this transformation, he passed away. Upon his demise, a heavenly voice proclaimed that he was destined for the World to Come and referred to him as Rabbi Eliezer ben Dordai. Upon hearing of this, Rabbi Yehudah HaNasi cried and remarked, "One can earn one's portion in the World to Come in one second." The *Telzer rosh hayeshivah* explained that Rabbi Yehudah HaNasi was bemoaning the fact that everyone can acquire more and more of Olam Haba every second. Yet we let precious seconds escape us without eternal acquisition.

→ If one views this world as an end in itself, a place to enjoy, then this world has no purpose. Then we are like the doctor who informed a man that his wife had just given birth to a child with a fatal disease from which no one ever recovered and for which no cure is available and none is being sought. The distraught father asked the doctor for the name of this terrible disease. The doctor replied: "We call this disease 'life.' Your child contracted the disease at birth, and we know that eventually he'll succumb to it. Some have lingered on for a hundred and twenty years and others less, but we know that everyone without exception dies of the disease."

→ If life is merely the sum total of seconds from birth to death, then one's life is merely a long death that begins with birth.

THE VALUE OF LIFE

One who appreciates the supreme value of every moment of temporal life will not be negligent or careless and cause his own or another's life to be in danger. One who fails to act with the proper regard for human life and causes an unintentional homicide needs to be reeducated and impressed with the value of life. The Torah therefore mandates sending the unintentional murderer to *arei miklat*, to the cities of refuge, and thus his reeducation is accomplished.

First, he is uprooted from his abode and sent into exile to remind him that he is only transient in this world, and this is not a place where one should feel permanent.

Second, the fact that HaKadosh Baruch Hu is concerned about protecting him, a murderer, and provides him with a place of refuge to escape the wrath of the *go'el hadam*, the avenger's blood, should force him to reflect how important his life is in G-d's eyes.

→ Third, the *arei miklat* were the cities of the Levi'im, and so the murderer ends up living in close proximity to the Levi'im. The Levi'im devoted their lives to the spiritual pursuit of learning and teaching Torah and serving Hashem. Seeing this would clarify and put into perspective the true purpose of life.

Last, the murderer had to stay in the city until the Kohen Gadol passed away. The eulogies for the Kohen Gadol, who was the most prominent spiritual life in Klal Yisrael, were the final step to the reeducation of the murderer, demonstrating how exalted a properly lived human life could be. Additionally, it was an atonement for the Kohen Gadol, who should have influenced his generation to appreciate life properly so that negligent homicide would not have occurred.

24 The entire year we are negligent; we do not consider our lives in light of eternity. We carelessly and foolishly commit sins that rob moments of our lives of their intrinsic eternal value. We are, so to speak, guilty of unintentional murder of ourselves. Therefore HaKadosh Baruch Hu gave us Chodesh Elul as a "time of refuge" in which to regain our perspective on life, to utilize it as a means to generate eternal bliss.

David wrote the psalm "L'David Hashem Ori," where he hints at the month of Elul in the words "Lulei he'emanti liros b'truv Hashem beretz chaim — Had I not trusted that I would see the goodness of G-d in the land of life!" (*Tehillim* 27:13). The word *lulei* is *Elul* inverted. "I know," says David, "that there is everlasting life for the *tzadikim* in Olam Haba, but I am not sure if I merit it" (*Berachos* 4a). In Elul our thoughts should be concentrated mainly on the recognition of the eternal life that we can merit, attributing intrinsic and extreme value to every moment of temporal life. Thus in Elul, this refuge in time, we are preoccupied with attaining our share in that eternal life and our actions in this world that will enable us to secure it.

יחזקאל סוכות כנסת 25 שד

ועתה שא נא בליד תליד וקשתך וצא
השרה וצורה לי צידה (נחלשיח
ס ג.) הנה מראש חודש אלול עד שמני
ענרת הוא נ"א יום זמן החשובה. וזה

הפירוש ועתה שא נ"א בליד ועתה הוא
לשון חשובה (ב"ר בא ג.) נ"א הוא נ"א יום
מראש חודש אלול עד שמני ענרת, והיינו
פעל ידי החשובה נימים הללו, ויכל האדם
לעשות עולמו כלי מוכשר לקבל החורה
והמנוח.

"לא מצאתי לגוף טוב משתיקה"

לכבוד חודש אלול הודש התשובה, שבו אנו משתוקקים להתקרב לה' ולתקן כל אשר עוללנו במשך כל השנה, הבה נרחיב בענין זה בהקדם לבאר מאמר הנזכר: "טובת מרדות אחת בלבו של אדם יותר מכמה מלקויות". וצריך ביאור: א) מי הוא זה אותו כת באדם שהוא נותן: "מרדות אחת בלבו של אדם", והיכן הוא נמצא. ב) אם יש בכוחו לתת מרדות אחת בלבו של אדם, מדוע נתן אותה רק אחרי שחטא האדם ולא לפני החטא.

אך ביאר הענין הוא על פי מה ששינוי במשנה (אבות פ"א מ"ז): "שמעון בנו [של רבן גמליאל] אומר, כל ימי גדלתי בין החכמים, ולא מצאתי לגוף טוב משתיקה, ולא המרדש הוא העיקר אלא המעשה, וכל המרבה דברים מביא חטא". וצריך להבין מאחר שפעולת הדיבור היא על ידי הפה, מה ראה על ככה לייחס השתיקה לגוף: "ולא מצאתי לגוף טוב משתיקה".

ונראה לבאר הענין בזה על פי מה שכתוב בכריאת האדם (בראשית ב' ז): "וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה". נמצאו למדים מזה כי הבורא יתברך שמו ויתעלה ברא את האדם מורכב משני חלקים, בתחילה ברא את הגוף החומרי: "עפר מן האדמה", ואחר כך ברא לו נשמה, חלק אלוך ממעל: "ויפח באפיו נשמת חיים".

והנה שתי מערכות אלו שאדם מורכב מן הגוף והנשמה מנוגדות זה לזה בתכלית הנגוד, כי בעוד שהנשמה שהיא חלק אלוך

ממעל משתוקקת רק לענייני רוחניים - לעסוק בתורה ומצוות כדי להתדבק בה', הרי שהגוף החומרי משתוקק לעסוק רק בענייני גשמיים, לרדוף אחרי כל הבלי עולם הזה ולהתמלאות בכל מיני תענוגים, הניגוד הזה בין שני הכוחות הגוף והנשמה גורם שילחמו ביניהם מלחמת תרמה לחיים ולמות, במלחמה הזאת אין פשרות, כל אחד רוצה לשלוט ולכפות את רצונו על השני, והרי זה בבחינת (ב"מ ב'): "שנים אווזין בטלית זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי".

אלא שכאן אין הדין "ויחלוקו" כי אם "כל דאליים גבר", הרי הוא כופה את רצונו גם על הנשמה, אשר בעל כורחה תשתתף בתחבולות הבלתי נלאות של הגוף, לרדוף אחרי הקטאה התאוה והכבוד, לעומת זה אם הנשמה מתגברת על הגוף, אזי היא כופה את רצונו על הגוף אשר בעל כורחו יענה אמן, ויסייע לנשמה לעבוד את ה' על ידי עסק התורה וקיום המצוות.

בסוגיא קשה זו של "שנים אווזין בטלית", עוסק אדם כל ימי חייו מיום הולדו עד יום מותו, והחובה מוטלת עליו לאסוקי שפעמחא אליבא דהלכתא, להכריע הלכה למעשה כי הנשמה היא הצדקת בסענתה: "כולה שלי", ולכן צריך להגביר את הכח של הנשמה על הכח של הגוף, כי באמת תכלית בריאת האדם מגוף ונשמה, היא כדי שהנשמה והרוחנית תתגבר על הגוף החומרי.

* נמצאו למדים מזה, כי הנשמה ממשכנה שבמחשבת מתחננת אל לב האדם, כדי לעורר אותו מתרדמת הזמן שלא יבזבז את כל ימי חייו בהבלי הבליים, עורה למד תישן, קום נא לעבודת הבורא, מדוע אתה מבלה את כל ימך להבל ולריק, עוד מעט והכל יעבור, כצל ענבר, כאבק פורה ובהלום יעוף, חצונך למת, דין וחשבון לפני מלכי המלכים הקב"ה, ומה תענה ליום הדין והתוכחה.

להשתיק הגוף ולהקשיב לנשמה

אולם הגוף אינו שומע את קולה של הנשמה, כמו ששינוי במדרא (מגילה כא): "בתורה אחד קורא ואחד מתרגם, ובלבד שלא יהא אחד קורא ושנים מתרגמין". ופירש רש"י: "וכל שכן שאין שנים קורין, וטעמא משום דמרי קלא לא משתמע". פירוש אי אפשר לשמוע שני קולות ביחד, לכן בעת שהגוף טורד ברעש הגדול של עיני עולם הזה, זים ולילה לא ישבות, יש לו מנה רוצה מאתיים, פעם הוא עסוק במדת הקנאה, פעם בקליפת

הגאוה לרדוף אחרי הכבוד המדומה, פעם ביצר התאוה מהנפש הבהמית, לכן קשה לו לשמוע גם את קול התוכחה של הנשמה.

29 הנה כי כן זהו שאמר רבי שמעון בן רבן גמליאל: "כל ימי גדלתי בין החכמים ולא מצאתי לגוף טוב משתיקה", לא נתכוון רק על שתיקת הקול היוצא מהפה, אלא בעיקר על שתיקתו של הגוף כולו, כי בהיותו גדל בין החכמים למד מהם, כי מה שהצליחו בתורה ובעבודת ה' היא מחמת שהשתיקו את הגוף הרועש ברצון שלו לרדוף אחרי הבלי העולם הזה, ועל ידי זה שמעו את קולה של הנשמה החלק אלוך ממעל.

מכל האמור נשכיל להבין, כי בחודש אלול מוטלת עליו החובה לשנן לעצמו השכם והערב, את המאמר הקדוש של רבי שמעון בן רבן גמליאל: "לא מצאתי לגוף טוב משתיקה", צריך לומר אל הגוף החומרי דברים כדברנות: ראה נא ראה עד לאן הגעת ברדיפה המטורפת שלך אחרי הבצע והכבוד, איפה כל האושר והתענוג שחשבת להשיג, תודה נא על האמת: "כי עפר אתה ואל עפר תשוב", לא תקח עמך לקבר כלום.

הרף ממני, כבר הרסת די והותר, הגיע הזמן לשתוק, כדי שאוכל להקשיב לרחישי הנשמה לעסוק בתורה ובעבודת ה' הגורמת לאדם שמחה אמיתית, ככתוב (תהלים יט ט): "פקודי ה' ישרים משמחי לב". וזהו ענין התשובה (ישעיהו י' י'): "ויבנו יבין ושב ורפא לו". כלומר שישכיל ויכין בחלל הדימיון שבלב מה שהנשמה שבמחשבת מלמדת אותו מלמעלה ואז ושב ורפא לו.

ארבעים ימים של תשובה כדי לתקן הגוף והנשמה

ועתה בא וראה כי על פי הביאור של ה"חתם סופר" וה"דברי יחזקאל", יאיר לנו להבין מה שביאר המהר"ל מפראג הטעם שאמרה תורה: "ארבעים יבנו", אף שלמעשה אין צריך להכותו רק ל"ט מלקויות, כי מה שאמרה תורה: "ארבעים יבנו", הוא כנגד פסג החטא בגוף ובנשמה שנוצרו בארבעים יום של יצינת הולד, אולם אחרי שקיבל החוטא ל"ט מכות כבר נטהר הגוף שנוצר כל"ט ימים, ואז ממילא גם הנשמה טהורה שהרי היא כבר מחוברת לגוף שאין בו פגם, ושאלו אם כן לשם מה אמרה תורה: "ארבעים יבנו".

אך לפי האמור הביאור בזה, כי תכלית ירידת הנשמה בתוך הגוף, הוא כדי שתעורר את האדם לעבודת ה' בבחינת: "מרדות אחת בלבו של אדם", כמו שכתב בעל הניניא ב"לקוטי אמרים" (פרק לו) בשם האריז"ל: "כי

הנשמה עצמה, אנה צריכה תיקון בלב, ולא הוצרכה להתלבש בעולם הזה רק להמשיך אור לתקום". נמצא לפי זה כי כל זמן שלא הצליחה הנשמה לתקן את הגוף, הרי יש גם בה קצת כגם שלא מילאה את תכלית בריאתה בעולם הזה, וזהו שביאר המהר"ל כי כל זמן שהגוף לא נתקן מפגם החטא, יש פגם גם לנשמה, בהיותה מחוברת לגוף הפגום.

על כן צריך להעניש את החוטא בל"ט מלקויות, כדי לטהר את הגוף שנוצר בל"ט ימים מפגם החטא שגרם לו לאטום את אזניו, שלא לשמוע בקול תוכחתה של הנשמה, ואחרי שכבר קיבל הגוף את עינו ונטהר מפגם החטא, הוא כבר מוכן ומזומן לשמוע בקול תוכחתה של הנשמה שהיא בבחינת: "מרדות אחת בלבו של אדם", ועל ידי זה נשלמו כל ארבעים מכות המתקנים את הגוף והנשמה, שהרי עכשיו כאשר הגוף שומע בקול הנשמה יש תיקון גם לנשמה.

על פי דברי המהר"ל מפראג יומחק להבין התיקון הנפלא שעשה עמנו הקב"ה, כמה שנתן לנו בכל שנה ושנה ארבעים ימי תשובה מראש חודש אלול עד יום הכיפורים, כי ל"ט ימים מראש חודש אלול עד ערב יום הכיפורים, הם כדי לטהר ולתקן את החטא והפגם בגוף האדם שנוצר בל"ט ימים, ויש להוסיף כי מטעם זה מצוה לאכול בערב יום הכיפורים, כי מאחר שערב יום הכיפורים הוא יום ה"ל"ט ואז נשלם תיקון הגוף, על כן זמנא הוא יקשרים להרבות באכילת ושתית הגוף לשם שמים.

אבל יום כיפור עצמו שהוא יום הארבעים, הוא כנגד תיקון הנשמה שנוצרה ביום הארבעים, על כן אסרה התורה אכילה ושתיה וכל תענוגי הגוף ביום קדוש זה שלא נעסוק בצרכי הגוף, כדי שנוכל להקשיב לתוכחתה של הנשמה הטהורה, שהיא בבחינת: "מרדות אחת בלבו של אדם", המשלימה את ארבעים המכות המטהרות את הגוף ואת הנפש, ובכזות זה נזכה לכתיבה וחתומה טובה.

שובה ישראל עד ה' אלקין

(ש"ס) (ה'תש"ב)

באו לך מכשולים בעד עיונך

"שובה ישראל עד ה' אלוך כי כשלת בעיונך" (המשע יד, ב), ופירשו (ש"ס): "באו לך מכשולים בעד עיונך", עכ"ל. ונתבונן מה הם אותם "מכשולים" המפריעים לאדם.

המילה עבירה היא משרש ע-ב-ר, (כמו עבר הנהר), כי כשאדם עובר עבירה, המשמעות היא שהעבירה מעבירה אותו לעבר השני - היינו מרחיקה אותו מהקב"ה. העבירה יוצרת מסך מבודל בין האדם לבין קונו והוא פשוט נמצא 'בחזק'.

האדם החוטא יצר ע"י חטאו חומה החוצצת בינו לבין אביו שבשמים, כדכתיב "עוונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלוקיכם" (ישעיהו נט, ב), וע"י כל חטא וחטא נוסף לאדם עוד מסך ועוד מסך, וכל זמן שאינו עושה תשובה, זריזו מתרחק יותר ויותר מבוראו.

ואף שבפועל הוא לומד תורה, מתפלל, ועושה מצוות - בכל זאת הוא מרוחק ושנאי לפני השי"ת, כמו שכתב הרמב"ם (הל' תשובה פרק ז הלכה ו-ו) שהוא "שנאי לפני המקום, משוקץ ומרוחק ותועבה!" הוא מבודל מה' אלוך ישראל, צועק ואינו נענה, שנאמר

לכן קבעו חכמים את ימי חודש האלול - שהם ימי רחמים וסליחות - להתעורר בהם לשוב בתשובה שלימה, ולהסיר את כל המסכים המבדילים בינינו לבין אבינו שבשמים, שנגרמו על ידי חטאינו.

בואו תשבון

בחודש זה, מוכרח האדם להתפנות מכל עסקיו ולערוך לעצמו תשבון הנפש, איך עברה עליו השנה.

ידוע, שכל עסק גשמי, כגון חנות, לקראת סוף השנה סוגרים את החנות, ועורכים ספירת מלאי ומאזן שנתי, ומחשבים עד כמה העסק מכניס רווחים לבעליו - האם ההכנסות עולות על ההוצאות, איזו סחורה נמכרה היטב ואיזו סחורה מונחת כאבן שאין לה הופכין וגורמת הפסדים, ובכלל, האם כל האפשרויות מנוצלות עד תום, וללא בדיקה כזו - אי אפשר לנהל עסק.

כן הוא הדבר גם ביעסקי הרוחני של נשמותינו! הייב אדם לכל הפנות פעם בשנה לערוך לעצמו דין ותשבון ולראות מה מצבו:

כמה מצוות הספיק במשך השנה, ולעומת זאת כמה עבירות צבר באותה תקופה.

כמה זמן הקדיש ללימוד התורה, והאם לא יכל להקדיש יותר.

ובכלל, היכן הוא עומד במאזן הרוחני שלו? האם מנין המצוות שלו עולה על מנין העבירות? האם אין ההפסדים עולים על הרווחים? האם הזמן העומד לרשותו אכן מפעל כראוי?

שיח יוסף

אלול - דרכי העבודה

33 זו העצה היעוצה גם למי שהתבלבל ואינו יודע כמה להתחיל בענין התשובה בחודש אלול, עד שמרוב בלבול הוא זורק את הכל. ראשית, הוא צריך לדעת שאין זה המקום ואין זה הזמן להתייאש, כמו שמובא בשער הציון (לח"ה, סימן תרכ"ב): "כי האדם חושב כמה פעמים לייאש א"ע שאין יכול לתקן בשום אופן, וע"כ יתנהג תמיד באופן אחד, ואם יגזור עליו הקב"ה למות, ימות. אבל טעות הוא, שסוף דבר יהיה כל מה שהקב"ה רוצה מנפשו שיתקן, מוכרח הוא לתקן, ויבוא עוד פעם ופעמים לעוה"ז, ובעל כרחו יוכרח לתקן.

לא להבהל!

הצעד השני שבו יש לנקוט, הוא, לעשות את חשבון נפשו על ידי איירושם לעצמו את כל החטאים שעשה, ובתחילה ירשום הכל, בלי סדר מסוים, כל מה שנראה לו שצריך תיקון, וכל דבר המעיק עליו. ולא יבהל מהרשימה הגדולה.

ובשלב הבא יעשה סדר ברשימה זו. דהיינו שיברור את הדברים שנראה לו שעליהם הוא יכול לשוב בתשובה בקלות, או שיברור את הפרטים הדימויים ביותר שלגביהם לא ניתנת לכאורה אפשרות של דחיה, ורק

בשלב שלאחר מכן יברור לעצמו פרטים קצת יותר קשים כאלו הקשורים למידות, הדורשים יותר סבלנות וכו'.

אם אדם לא יבדוק את עצמו, הוא עלול לעבוד את שבעים שנות חייו בלי להתקדם אפילו צעד אחד! הוא יגיע לגיל הזקנה עם אותה מדרגה רוחנית שבה עמד כשנת בחרותו!

אלא, שבמדה מסוימת אדם מיואש מעצמו. הוא זוכר את הקבלות שקיבל על עצמו אשחקד, וכיצד הן לא החזיקו מעמד... וכן, בכל שנה לפני ראש השנה הוא מוצא את עצמו שוב בנקודת ההתחלה.

אמנם, אסור להתייאש! כי כשם שרגילים אנו לנקות את הבית באופן יסודי בערב פסח, הנם שיוצרים בכירור שבשנה הבאה שוב יהיה אותו לכלוך, ומ"מ יודע כל אחד שאם לא ינקו את הבית בל, לא יהיה שייך לגור בו. וגם בענין האכילה, האדם אוכל כדי להשביע רעבונו אפילו שהוא יודע בכירור שכעוד כמה שעות הוא שוב יהיה רעב, וכי ימנע עצמו מאכילה מכיון שהיא לא משביעה אותו לעולם? הרי יגוע ברעב! - אותו הדבר בנוגע לתשובה ולנקות נשמותינו, שהגם שברור לנו שבמשך השנה יצטברו שוב לכלוכים ועבירות על נשמתנו, עם כל זאת מוכרחים לכה"פ פעם בשנה לחזות בתשובה שלימה ולנקות את נשמתנו ביסודיות. שאם לא כן, נשקע ח"ו בעומק ביצת החטא והלכלוך בלי יכולת להשתחרר ממנה.

לכן, אשירנו מה טוב חלקנו, שהקב"ה ברוב רחמיו נתן לנו את חודש אלול, שבו יכולים לטהר את נשמותינו, והקב"ה יורד ומתקרב אלינו להתוודע בתשובה אליו, כמו שהנביא אומר בשם ה': "שובו אלי ואשובה אליכם" (מלאכי ג, ז).

וגם הארז"ל (שער הפסוקים, משפטים עמוד קמט) כתב בה"ל: "הנה ר"ת א"נה ל"ידו ו"שמתי ל"ך הוא אלול, לרמוז כי הקב"ה כחסדו אנה וזימן חודש אלול, לכל מי שחטא בתוך השנה, שישוב. אז בתשובה ויקבלוהו. ובחדש הזה נאמר (תהלים קמא, יח) קרוב ה' לכל קוראיו, עכ"ל.

ובהמשך דבריו כתב עוד, וז"ל: "עוד ירצה, עמ"ש בפירוש הא' כי ר"ת א"נה ל"ידו ו"שמתי ל"ך הוא אלול, לרמוז, כי חודש אלול מוכן לתשובה, והכל צריכים לשוב בתשובה בחודש הזה, אף מי שחטא שלא במתכוון, עכ"ל. כלומר, כשם שהקב"ה הכין מקום מקלט לרוצה בשוגג שבו יוכל להינצל מגואל הדם, כך הכין הקב"ה את חודש אלול כחודש המוכן לתשובה, ואליז יכרח כל אדם שחטא במשך השנה ויבוא לימקלט חודש אלול, וישוב בתשובה על חטאיו, ואז יתחל לו השי"ת ויצילהו מגואל הדם היינו מעתשו המגיע לו.

מצד שני - בזמנים אלו צריך האדם להיות מוכן לכן שהיצר הרע לא ישתוק לו, ויצוב לו מכשולים על כל צעד ושעל, על מנת להפריע לו לשוב ולהתקרב לבוראו.

ידוע ומפורסם, שליצר הרע ישנם הרבה גוונים וצורות שונות, ואין הוא בא בפסח בצורה שהוא בא בפורים, ואינו בא לאדם מן השורה בצורה שהוא בא לאדם גדול, אלא משנה את תכסיסיו כפי המצב והזמן.

וכעת, בימי אלול, כשכל אדם מישראל מתעורר לתשובה, נכנס היצר לפחד גדול, שמא יאבד את טרפו מבין צפורניו, ומחליט שכעת, בעת שנמצא האדם בהתעוררות רוחנית, חבל לו להלחם עמו, אבל הוא דואג שמיד אחר שמחת תורה, יחזור האדם להקל כפי שהיה לפני אלול. לכן הוא מגיע אליו כלכוש של צדיק מחיל ילעזר' לו בעבודת התשובה... הוא ממליץ לו לקבל על עצמו מה שיזתר קבלות, קשות כקלות, במדה גדושה למעלה ומחותיו. כך יכול היצר' להיות בטוח שאחרי שמחת תורה לא יישאר מהן כל זכר...

37 מהי העצה להלחם עם יצר הרע "צדיק" שכזה?

ועצה היא, לקבל על עצמנו רק קבלה אחת, אבל קבלה שנוכל לדעת מראש שנשמור עליה במשך כל השנה כולה!

המקובל הרש"ש (בדרושה לפני התקיעות) הביא עצה זו בדבריו אודות חובת הוידי והתשובה בזמן התקיעות, וכך הוא נותב שם: "כי שערי תשובה פתוחים, כי התעוררות תשובה מעט יזים הוא כנגד טורח גדול בזמן אחר, ולכן עת לחנונה ושעת רצון להתחרט חרטה גמורה על כל אשר נואלנו ואשר חטאנו בכלל ובפרט, לקבל כל אחד ממנו לשוב מאיזה עון שכידרו ואל יפחות כל אחד לשוב מאיזה חטא קל או חמור כי בזה זוכה להיות צדיק בעל תשובה ומכריע את עצמו וכל העולם לכף זכות!"

הרש"ש מבאר כאן לפי דרך הרמב"ם שיעקר התשובה היא החרטה הגמורה, וידוע שקשה מאד להגיע בכך בראש השנה לחרטה גמורה על כל העוונות שכידרו, לכן נתן לנו עצה, לקבל על עצמנו רק דבר אחד כדי שנוכל לעמוד בו כל השנה.

וזו הדיפך ממה שאנו רגילים לעשות, שמתחרטים מעט על כל עון ועון, ולוקחים הרבה קבלות על עצמנו שהם מחזיקות מעמד הלואי עד אחר שמחת תורה... בצורה כזאת אינו מתקדמים אפילו צעד אחד קטן ממצבנו בשנה שעברה, חוזרים שוב ושוב לנקודת ההתחלה, וכל ההכשחות שהבטחנו לעצמנו ולבוראנו בראש השנה

יוזם כיפור - מוכיחות את עצמן כשקר מעיקרן, כי רק מפתח הדין הבטחנו להשתפר, וכרגע שאין אימת הדין מרחפת מעל ראשינו - מיר הגנו שוכחים מכל הקבלות!

דומים אנו בזה לילד שהשתובב במשך יום השבת, אך בהגיע מוצאי שבת, כשהוא רואה את אביו ניגש לכתוב פתק לרבי על אופן התנהגותו, מיד הוא מתחיל לבכות ומבטיח לאכיו שיותר לא יתנהג כך, העיקר שיכתוב לו פתק טוב לרבי, ומה קורה בשבוע הבא? - אותה חמנה חוזרת על עצמה...

וכי לא כך נראים אנו בראש השנה?! אנו מפתדים מגור הדין שנכתב לנו לשנה הבאה, ולכן כביכול אנו מעמידים פנים של ילדים טובים, מבטיחים הבטחות ומקבלים קבלות, אבל כרגע שקבלנו את ה'פתק' (הטוב) בהושענא רבה, תזרנו להיות מה שאנו באמת... ובזה היצר הרע השיג את מטרותו!

והעצה לפי דברי הרש"ש היא, שמכל הקבלות שקבלנו, לקחת קבלה אחת ברצינות מלאה, ולעמוד על קיומה בכל תוקף במשך השנה, בלי לזוז ממנה כמלוא נימה! או אנו נוכל להגיע לשנה הבאה לפני הקב"ה ולומר: אכן רבש"ע, חטאנו ופשענו הרבה, אבל בצעד אחד התקרמנו מהשנה שעברה, ובעזרת ה' בשנה הזאת נתקל על עצמנו קבלה נוספת, וכך לאט לאט נתקדם בעבודתנו, ובאופן זה כותב הרש"ש, וקרא האדם "צדיק, בעל תשובה". ולא עוד, אלא ש"מכריע את עצמו וכל העולם לכף זכות!"

גם היבית אחר' (ראש השנה דף קלד ע"ב כד"ה קודם) מרמז ענין זה בפסוקים (תהלים כז, ג ד) "אם תקום עלי מלחמה כזאת אני כוטר - אחת שאלתי" שאם האדם רוצה לנצח במלחמת היצר, עליו לקבל

על עצמו קבלה אחת בלבד, ולקיימה עד הסוף, ואז יוכל להיות סמוך ובטוח שינצח במלחמת היצר.

אמנם אין זה פוטר את האדם מלשוב בתשובה על כל עוונותיו, כי הוא חייב להתוודות ולהתחרט על כל חטאיו, ולשוב בתשובה עליהם מעומק לבו. אבל הרש"ש נותן כאן עצה לגבי הקבלות על העמיד, שהגם שצריך האדם להשתפר בכל מעשיו, אך עליו להשקיע כוחות במעשה אחד, שיעשה בצורה המושלמת ביותר.

ועל ידי הקבלה האחת הזאת, יזכה לסייעתא דשמיא שיתחזק בקיום כל המצוות, שכן כל המצוות קשורות זו בזו, כמו שאנו אומרים לפני ברכת ציצית "ותריג מצוות התלוין בה", שבכל מצוה קשורות כל המצוות, ואם האדם יתחזק בכל כוחו במצוה אחת, הדבר ישפיע על שאר המצוות.

39

אל תאמר לבשאפנה אשנה

כאשר מרגיש האדם התעוררות לתשובה, עליו להזהר שלא ליתן לרגע לחמוק מידיו, אלא יקבל על עצמו מיד קבלה מעשית כדי שההתעוררות לא תחלוף ותתגורף. כי האוירה של העולם הזה היא קבירות, והיא מקרית ומצננת כל התלהבות וקדושה, לכן יש להשמר ולהזהר על כל ניצוץ של התעוררות ללכותו לאש גדולה של קבלה מעשית ולא לחכות כלל, כי הוא יצטנן ויכבה לגמרי בלא תועלת. [ובדרך צחות אומרים - העולם הזה דומה לפרוודור - לפרוידור...]

40 The World Within Exalted Day - R. Walkin

Essay 3: Elul - Manifesting Our Aspirations 27

Yom HaDin. Instead, we are showing the true self that is buried within us, our true yearnings and desires. During this period, we halt our daily routine, contemplate, think and awaken ourselves to who we really are. Now the truth that lies within every person is exposed, as he shows his true desire and yearning to be entirely subservient to the laws of the Torah.

* There is no time more opportune than Elul - the month when we shake off that spirit of foolishness - to show true desire for change. The concept of imitation and deceit does not apply here. Just the opposite: we are not putting on a mask; we are taking off the mask, the mask of foolishness that overcame us the entire rest of the year. We are allowing our true aspirations to shine through.